

nul, pas un» en frases negatives i en el de «quelqu'un, quelque» quan la proposició no és negativa: «Nou y a nade hemne atàu» («il n'y a pas de femme ains»), «si èy nat moumén --» («si j'ai un moment de libre»); veg. per a més exemples Palay, s. v. És sabut que en cast. ant. existia *omne nado, fijo de mugier nada* 'ningú', lleonès *nada cosa* 'res' (MPidal, *Origenes*, 366.7 i n. 1) i que el cast. i port. *nada* remunta a RES NATA i el cast. *nadie* a (HOMINES) NATI (NON); *nade, nado* en funció semblant en els parlars ladino-vènets d'Istria (Gartner, *Litbl.* XXI, 341); per a més dades i antecedents llatins, vegeu DECH IV, 202a43ss. — ²⁷ DAG., que cita de l'ed. de Bofarull (1860) duu aquí «lo Nadal». — ²⁸ Notem en el text cast. de les *Glosses de Silos*: «post Pen-tecosten usque natalem [nascencia] Sancti Johannis» (§ 343, en MPidal, *Orig.*, p. 23); exemples llatins africans i tardans de *die natalis* (genitiu d'un subst. *natale*) en Kübler, *ALLG* VIII, 196. — ²⁹ La o de *noël* s'ha explicat de diferents maneres: H. A. Todd (*MLN* VI, 169-73), J. U. Hubschmied (*VRom.* III, 84 i *Rev. Celt.* L, 261), Öhmann (*ZRPh.* XL, 1921, 601); JCoromines en les seves notes suggereix que es tingui en compte fr. ant. *noër* 'nedar'. — ³⁰ Un exemple antic de *nadalla* [«A Mestre Ribet, argenter, per gornir la *nadalla* de Cristo, 8 sous»] fou interpretat per *AlcM* com a 'representació del naixement de Jesucrist', suposant-li una base *natalia* 'pertanyent al naixement' que ha tingut representants en alguns dialectes italians (REW, 5844). — ³¹ *Du C.* documenta *nadones* «agni, capreoli» en una sèrie de documents medievals procedents de Marsella. — ³² «III alnas et de miga de *nadiu*»: evidentment es refereix a un drap del país; cf. *Du C.* cita d'un doc. de 1218 de Marsella: «De panno vero *Nadivo*, qui fit in ipsa provincia, in qua quisque moratur». — ³³ JCoromines va recollir el topònim *Torrent de Roques de nadiu* a Ribes de Freser (Vall de Ribes), 1935; però és molt possible que es tracti de *nadiu*, variant de *nabiu* 'avajó'. — ³⁴ Cf. castellà *renadio* «la tierra que, habiéndose segado en berza, vuelve a arrojar o retoñar», mot que no sembla ben documentat (cap ex. d'autors en el DECH; *DAut.* inclou un ex. de les *Ordenanzas de Lorca*, sense indicar la data); potser sigui un manlleu al català. — ³⁵ Cf. «les raons faents contra açò són -- fundades en raó natural; mas Nostre Senyor Déu és sobre natura» (BMetge, *Somni*, NCL., p. 76).

Nelet, neletat, neletxós, V. negligir

NELUMBE, 'gènere de plantes aquàtiques de la família de les nimfàcies; terme botànic, angl. *nelumbium*, fr. *nelumbo* (documentat, S. XVIII), fet damunt el singular *nelumbu*. □ 1.ª doc.: S. XX.

No al *DFa.*; *AlcM* en cita un exemple de JCarner.

NEMAT-, *nemato-*, formes prefixades del mot grec *νήμα*, -τος 'fil', com en *nematògnat*, *nemàticida*, *nematelmints*, *nematològic* etc.

NEMORAL, adj. 'que viu al bosc', *nemorós* 'relatiu al bosc', presos del ll. *nemoralis* i *nemorosus* respectivament (derivats de *nemus*, -oris 'bosc'); fr. *némoral* (1570), cast. *nemoroso* (en Lope de Vega). □ 1.ª doc.: Lab. 1888.

Mots cultes i poètics poc usats.

Nen, V. nin Nengú, V. ningú (NO)

NENIA, 'cant funeral, elegia', pres del llatí *nenia* id. □ 1.ª doc.: Lab. 1888 (cf. fr. *nénies*, S. XVI).

Neno, V. nan Nentilla, nentillós, V. llentilla

NENUFAR, nom culte i poètic de la flor i la planta aquàtica nimfècia de diferents espècies, especialment la *Nymphae alba* i el *Nufar luteum*; pres de l'àrab *nainúfar*, i aquest del persa *nilúfar* id. □ 1.ª doc.: segle XIII.

Apareix en la versió catalana trescentista d'Ibn Wáfid, *Libre de les Medicines Particulars* (ms. S. XIV): «les medicines -- qui no escalfen són de moltes maneres qui lo [=esperme] fan vedar, així com lo *nenúfar*» (p. 24), i figura un cop en gènere femení en un altre passatge del mateix llibre; ¹ després el trobem en Arnau de Vilanova: «lavors basta que hom los [=sobrepujaments] lau ab aygua dolça e tèbea, en lo qual primerament sia bulida sement cascada de carabaça -- ho flors de *nenuffari*» (*Obres Cat.*, NCL. II, 198-9), en el *Libre de la Pesta* (1587): «eures, roses, *nenuffars*, violes» (DAG.), i en un manuscrit de cirurgia: «oli de *nenúfar* o de papàver» (DAG.). Lacav. (1696), s. v. *nenúfar* remet a *escudet*; ² modernament fou usat pels poetes com Alomar i JCarner (*AlcM*); cf. una variant *nufa* en doc. de 1704. És de documentació antiga també en castellà (1251), en francès (S. XIII), en italià i anglès. Segons DCEC III, 509a5ss., com a mot culte es degué difondre per Europa des d'Espanya, on ja l'empra en el seu llatí el pseudo-Aristòtil del S. XIII o finals del XII (*RHisp.*, 1909, 28). Com s'indica en el DECH (s. v.) en àrab alguns vocalitzen com a *nainúfar*, altres *ninúfar* (que difícilment podia donar la forma *nenúfar* del català o castellà); avui al Marroc i Síria diuen *núfar* (Dozy, *Suppl.* II, 738), forma que segons sembla existeix ja en persa. Vid. Devic, 53; Skeat, s. v.

¹ «Dix D[ioscòrides] que la *nenufa* nax en los logars ayguosos e a gran fulles e grans rraills e la flor blanca e gran» (p. 89). — ² Altres noms populars d'aquesta planta són: *escut de riu*, *plats giradors*, *lliri d'aigua*, *carabassera d'aigua*, *flor d'En Xofà*, o *d'En Nyofà* (veg. Font i Quer, *Plantas Medicinales*, Barcelona 1962, p. 236).

³ *Neo-*, *neocatòlic*, *neocatolicisme*, *neoclàssic*, *neoclassicisme*, *neofit*, *neolític*, *neologisme*, *neològic*, *neologista*, *neomènia*, *neon*, *neoplàsia*, *neoplasma* etc., *V. nou*, -va *Neorama, V. panorama Nepentàcies*, família de plantes amb aquest nom, del gr. *νηπενθής* (neutre de *νηπενθ*) amb *νη* 'no' i *πεντος* 'dolor, pena'